

**โมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษา
ต้นศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**

**Model for the Development of Academic Leadership Characteristics in School
Administration in the Early 21st Century, Northeastern Primary
Educational Service Area Office**

พิมล ป้องเรือ (Phimol Pongrua)¹ สุธิดา หอวัฒนกุล (Suthida Horwattanakul)²

Received: May 21, 2022

Revised: May 28, 2022

Accepted: May 29, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 2) เพื่อพัฒนาโมเดลคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 3) เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของโมเดล และ 4) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำโมเดลไปใช้จริง

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประชากรได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12,291 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนสุ่มได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 โรงเรียน ดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น 2) การพัฒนาโมเดล 3) การทดสอบประสิทธิภาพของโมเดล และ 4) การประเมินความเหมาะสมในการนำโมเดลไปใช้จริง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการ คือ ด้านการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ($PNI_{Modified} = 0.37$) รองลงมาคือด้านคุณลักษณะผู้นำ ($PNI_{Modified} = 0.24$) และด้านการบริหารงานวิชาการ ($PNI_{Modified} = 0.16$) 2) การพัฒนาโมเดล โดยใช้เทคนิคเดลฟาย สอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 18 คน ความคิดเห็นรายด้านดังต่อไปนี้ (1) ด้านคุณลักษณะผู้นำ ค่า $Mdn. = 4.0$, $I.R. = 0$ (2) ด้านการบริหารงานวิชาการ $Mdn. = 4.1$, $I.R. = 0$ (3) ด้านการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ($Mdn. = 4.5$, $I.R. = 0$) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันทุกด้านเมื่อพิจารณาจากค่ามัธยฐานมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์มีค่าตั้งแต่ 1.60 ลงมา 3) การทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ 85/85 ค่าดัชนีประสิทธิผล = 0.73 4) การประเมินความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต = 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.54 ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเลขคณิต = 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.57 พบว่าค่าความน่าจะเป็น $p = .004$ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณลักษณะผู้นำ, การบริหารงานวิชาการ, การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

¹ นักศึกษา หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Student in Ed.D. (Educational Administration),
Bangkokthongburi University

² อาจารย์ที่ปรึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Advisor, Bangkokthongburi University

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the necessity of developing academic leadership characteristics in early 21st century school administration; 2) to develop a model of academic leadership characteristics in early 21st century school administration; 3) to test the performance of the model; and 4) to assess the suitability and feasibility of implementing the model.

This research uses an integrated research method. The population is school administrators of 12,291 schools. The samples used a multistage randomization method. A sample of 380 schools conducted the research in 4 steps: 1) preliminary study and survey, 2) model development, 3) test the model's performance, and 4) assessing the suitability of the model for practical use. The statistics used to analyze the data are Arithmetic mean, Standard Deviation, Necessary needs analysis ($PNI_{Modified}$), median, and interquartile range.

The results of the research showed that 1) the need to remember for the development of leadership qualities was the highest in the aspect of school administration in the 21st century ($PNI_{Modified} = 0.37$), followed by the leadership characteristics ($PNI_{Modified} = 0.24$) and academic administration ($PNI_{Modified} = 0.16$), 2) Model development using Delphi technique to ask for opinions from 18 experts, opinions in the following areas: (1) Leadership characteristics (Mdn. = 4.0, I.R. = 0), (2) Academic administration (Mdn. = 4.1 I.R. = 0), (3) In the aspect of school administration in the 21st century, (Mdn. = 4.5, I.R. = 0). It was found that experts' opinions were consistent in all aspects when considering the median value of 3.50 and above and the range between the quar-time was 1.60 or lower. 3) The primary efficacy test met the criteria 85/85, the efficacy index = 0.73. 4) The suitability assessment was at the highest level (Arithmetic mean = 4.52, Standard Deviation = 0.54). The probability is at the highest level (Arithmetic mean = 4.49 Standard Deviation = 0.57).

It was found that the probabilities $p = .004$ were significantly different for each other, statistically significant at the .05 level.

Keywords: Leadership qualities, Academic administration, School administration in the 21st century.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ส่งผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการเมืองของทุกประเทศ โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ทำให้โลกทั้งโลกเชื่อมโยงและสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพเหมาะสมและมีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557, หน้า 1)

การวางแผนการศึกษาจึงจำเป็นและสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศให้ประสบความสำเร็จ เกิดจากผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่ายวางแผนอย่างเป็นกระบวนการ โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดทำแผน การจัดทำรายละเอียดของแผน การนำไปปฏิบัติ การติดตามประเมินผล การวางแผนการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ จำเป็นต้องศึกษา วิเคราะห์ พิจารณาให้สอดคล้องกับกฎหมายสูงสุดของประเทศ กฎหมายการศึกษา จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 1) การให้โอกาสกับคน ทำอย่างไรให้คนเรียนหนังสือ ถ้าคนได้เข้ามาพัฒนาตัวเองสามารถไปประกอบอาชีพและพัฒนาสังคมได้ 2) การมีระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ 3) การศึกษาต้องสร้างคนให้มีความสามารถในการแข่งขัน สามารถแข่งขันกับคนประเทศอื่นได้ (กมล รอดคล้าย, 2559).

ปัญหาใหญ่ของระบบการศึกษาไทยคือ “ปัญหาการบริหารการศึกษา” (อภิชัย พันธเสน และคณะ, 2558). การจัดการศึกษาไทย 4.0 จะเกิดขึ้นจริง ประสบความสำเร็จได้ ต้องเริ่มจากผู้บริหารที่มีคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการ ผู้สอนต้องเปลี่ยนวิธีคิด ไม่ใช่ให้เรียนเพื่อสอบเอาคะแนนสูง ทำให้นักเรียนถูกจำกัดอยู่ในกรอบไม่สามารถคิดนอกกรอบได้ เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่น หน่วยงานทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำเสนอปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาไทย โดยแบ่งปัญหาออกได้เป็น 1) นโยบายไม่ชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง 2) ระบบการจัดการบริหารการศึกษา ทั้งในมิติ การศึกษา การบริหารงาน และในด้านวิชาการ ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพไม่สูงเพียงพอเท่าที่ควรจะเป็น 3) การมีส่วนร่วม การผลักดันจากสังคมไม่มีแรงพื่อพัฒนาการเชิงบวกของการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556)

ปัญหาการศึกษาไทยตกต่ำลง และยังไม่สามารถแก้ไขได้ในเร็ววันนี้ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกลายเป็นผลกระทบต่อเด็กไทยที่เข้าเรียนในระบบการศึกษา และปัญหาเหล่านี้วันจะพอกพูนมากขึ้น เพราะผลที่ออกมา มักจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันในทุก ๆ ปี นั่นคือเด็กไทยมีความรู้ต่ำกว่ามาตรฐานอยู่เสมอๆ ทั้งที่เราใช้เวลาในการเรียนการสอนมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน เด็กไทยร้อยละ 74 อ่านภาษาไทยไม่รู้เรื่อง (พรนศพิชฐ์แห่งหน, 2560) คือ มีตั้งแต่อ่านไม่ออก อ่านแล้วตีความไม่ได้ วิเคราะห์ความหมายไม่ถูก การสอบความฉลาดในเรื่องของภาษาอังกฤษ ประเทศไทยอยู่ในอันดับ 53 จาก 54 ชาติในเอเชีย ทั้งที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาจำเป็นที่ต้องใช้เพื่อการคบค้า (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2558) ผลการสอบ PISA ในปี 2018 ปรากฏว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในด้านการอ่าน 393 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 487 คะแนน) คณิตศาสตร์ 419 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน) และวิทยาศาสตร์ 426 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน (สสวท, 2562). การจัดลำดับผลการสอบ PISA ปรากฏว่าเด็กไทยอยู่ในลำดับที่ 66 จากทั้งหมด 79 ประเทศ (ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ, 2562). หลังการปฏิรูปการศึกษาผ่านพ้นไปร่วมสองทศวรรษ ผลลัพธ์ของการปฏิรูปการศึกษายังไม่เป็นไปตามคาดหวัง เกิดปัญหาอะไรกับระบบการศึกษาไทยใน

ภาพรวม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2560). ทุกวันนี้การพัฒนาประเทศที่จะต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพของประชาชนโดยการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ดังนั้น “คน” คือ หัวข้อใหญ่ การออกแบบอนาคตประเทศไทยจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการ “สร้างคน” รุ่นใหม่เป็นสำคัญ (วิชัย เทียนถาวร, 2562)

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 และพัฒนาเป็นโมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อนำองค์ความรู้จากงานวิจัยมาพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาและการศึกษาไทยให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21
2. เพื่อพัฒนาโมเดลคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21
3. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของโมเดล
4. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโมเดลในการนำโมเดลไปใช้จริง

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตงานวิจัยดังนี้

1. เนื้อหาวิจัย เป็นข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 12,291 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน สุ่มได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 โรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาความต้องการจำเป็น สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหาร สถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21

ตอนที่ 2 การพัฒนาโมเดลคุณลักษณะผู้นำทาง วิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 ผู้วิจัยพัฒนารอบแนวคิดการ พัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหาร สถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 จากการนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำ ข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิไปพัฒนาเป็นแบบสอบถาม นำไปสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธี เทคนิคเดลฟาย จำนวน 18 คน นำความคิดเห็นที่ได้มา พัฒนาเป็นร่างต้นแบบโมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 และจัดทำเป็นคู่มือการพัฒนา

ตอนที่ 3 การทดสอบประสิทธิภาพโมเดล คุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษา ต้นศตวรรษที่ 21 ด้วยการจัดอบรมพัฒนาผู้บริหารใช้ ระยะเวลา 3 วัน และพัฒนาต่อเนื่อง 4 สัปดาห์ โดยใช้ คู่มือการใช้โมเดลที่พัฒนาขึ้น การทดสอบประสิทธิภาพ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 85/85

ตอนที่ 4 การประเมินผลความเหมาะสมและความ เป็นไปได้ในการนำโมเดลไปใช้จริง โดยผู้บริหาร สถานศึกษามีความเข้าใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 5 โรงเรียน ติดตามและประเมินผลการพัฒนาเป็นระยะเวลา 1 ปี การศึกษา ประเมินผลจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้ศึกษาความ ต้องการจำเป็น ด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ชนิดปลายปิด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกรายการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับ การศึกษา ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการ จำเป็น จำนวน 106 ข้อคำถาม จัดทำต้นฉบับ แบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำไปหาความเที่ยงตรงโดย ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ประเมินความสอดคล้อง

(IOC: Index of Item Objective Congruence) ของ เนื้อหาและโครงสร้างโดยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 70-72)

- +1 แนใจว่าวัดได้ตรงตามนิยามศัพท์
- 0 ไม่แนใจว่าวัดได้ตรงตามนิยามศัพท์
- 1 แนใจว่าวัดได้ไม่ตรงตามนิยามศัพท์

หลังจากนั้นคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความ สอดคล้อง 0.60 ขึ้นไป เป็นข้อคำถามที่เหมาะสมซึ่ง พบว่าแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้ออยู่ ระหว่าง 0.6-1 ทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.98 ถือว่า แบบสอบถามมีความเที่ยงตรง หลังจากนั้นหาความ เชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยนำแบบสอบถามที่ ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-out) กับกลุ่ม ประชากร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำผลที่ ได้ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของ แบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha - Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.815 แบบสอบถามมีความเชื่อถือได้ แล้วจัดทำเป็น แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2. เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อบันทึกคำให้สัมภาษณ์ซึ่งผู้วิจัย สร้างขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล จากนั้นร่างข้อคำถามโดยเรียบเรียงข้อคำถามให้ราบรื่น จัดทำต้นฉบับแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์เพื่อนำไปหา ความเที่ยงตรงโดยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจพิจารณาในเบื้องต้น แล้วนำให้ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาประเมินความ สอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) ของเนื้อหาและโครงสร้างว่ามีความเหมาะสมกับการ นำไปใช้สัมภาษณ์หรือไม่ กำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 70-72).

- +1 แนใจว่าวัดได้ตรงตามนิยามศัพท์
- 0 ไม่แนใจว่าวัดได้ตรงตามนิยามศัพท์
- 1 แนใจว่าวัดได้ไม่ตรงตามนิยามศัพท์

หลังจากนั้นคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความ สอดคล้อง 0.60 ขึ้นไป เป็นข้อคำถามที่เหมาะสมซึ่ง พบว่าแบบสัมภาษณ์มีค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้ออยู่ ระหว่าง 0.8 -1.0 ทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.95 ถือว่าแบบ สัมภาษณ์มีความเที่ยงตรง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อขอเข้าเก็บข้อมูล

1.2 ประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง ทางไปรษณีย์ หรือทางออนไลน์ และกำหนดวันส่งกลับภายใน 1 สัปดาห์ แบบสอบถาม จำนวน 380 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 375 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.7

2. เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์เก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2.2 ขอหนังสือขออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ถึงผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอเข้าสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสม แล้วนำบทสัมภาษณ์มารวบรวมอย่างเป็นระบบเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์แบบสอบถามโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายค่าเฉลี่ย

2. วิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นและการจัดลำดับความต้องการจำเป็นโดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) โดยจัดลำดับความสำคัญจากค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงค่าดัชนีจากมากไปหาน้อย

3. วิเคราะห์ความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยพิจารณาจาก ค่ามัธยฐาน (median; Mdn) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range; I.R.)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 375 คน มีรายละเอียดดังนี้

1. เพศ

เพศชาย 348 คน

เพศหญิง 27 คน

2. อายุ

อายุ 21-30 ปี จำนวน 7 คน

อายุ 31-40 ปี จำนวน 197 คน

อายุ 41-50 ปี จำนวน 134 คน

อายุ 51 ปี ขึ้นไป จำนวน 37 คน

3. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 359 คน

ระดับปริญญาเอก จำนวน 16 คน

4. ประสบการณ์การดำรงตำแหน่งผู้บริหาร

ประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 65 คน

ประสบการณ์ต่ำกว่า 5-10 ปี จำนวน 262 คน

ประสบการณ์ต่ำกว่า 11-20 ปี จำนวน 33 คน

ประสบการณ์ต่ำกว่า 21-30 ปี จำนวน 12 คน

ประสบการณ์ 31 ปี ขึ้นไป 3 คน

2. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลางค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.9 สภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.7 ค่าความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified} = 0.27$) ความต้องการจำเป็น พบว่า ความต้องการจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้แก่

1) การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ($PNI_{modified} = 0.37$) 2) ด้านการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ($PNI_{modified} = 0.24$) 3) ด้านการบริหารงานวิชาการ ($PNI_{modified} = 0.16$) ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รายด้าน ตามสภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นและค่า

		$(PNI_{modified})$				$(N = 375)$	
ข้อ	รายการ	สภาพปัจจุบัน	สภาพที่พึงประสงค์	$PNI_{modified}$	ลำดับที่		
		$\bar{X}$ ระดับ	$\bar{X}$ ระดับ				
1.	คุณลักษณะผู้นำ	3.15 ปานกลาง	3.93 มาก	0.24	2		
2.	การบริหารงานวิชาการ	3.03 ปานกลาง	3.52 มาก	0.16	3		
3.	การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21	2.65 ปานกลาง	3.65 มาก	0.37	1		
	รวม	2.9 ปานกลาง	3.7 มาก	0.27			

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคเดลฟาย ในรอบที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยพิจารณาจาก ค่ามัธยฐาน = 4.3 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ = 0 ส่วนรอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยพิจารณาจากค่ามัธยฐาน = 4.53 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ = 0 ซึ่งให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญยังมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในรอบที่ 2 และรอบที่ 3 ทั้งยังมีฉันทามติเป็นไปในทิศทางเดียวกันทุกข้อ โดยพิจารณาจากค่ามัธยฐานซึ่งมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ 1.60 ลงมาในทุกข้อคำถามดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ค่ามัธยฐาน, ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ในรอบที่ 2 และรอบที่ 3

ที่	รายการ	รอบที่ 2		รอบที่ 3	
		Mdn.	I.R.	Mdn.	I.R.
1	คุณลักษณะผู้นำ	4.5	0	5	0
2	การบริหารงานวิชาการ	4.1	0	4.1	0
3	การบริหารสถานศึกษาใน ศตวรรษที่ 21	4.2	0	4.5	0
	รวมเฉลี่ย	4.3	0	4.53	0

4. การทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 3 คน ผลการวิเคราะห์ค่า E_1/E_2 เท่ากับ 84.5/85.8 ค่าดัชนีประสิทธิผล = 0.70 แสดงว่าผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนจากการพัฒนาเพิ่มขึ้น 0.70 หรือคิดเป็นร้อยละ 70 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 85/85 ผู้วิจัยได้ตรวจสอบระบบของกลุ่ม สัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมด้านกระบวนการจัดกิจกรรมที่ไม่ผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพ จากนั้นทำการปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบและเพิ่มเติมส่วนประกอบที่จำเป็นเพื่อให้ประสิทธิภาพด้านกระบวนการเพื่อให้ประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิมแล้วนำไปทดสอบครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 9 คน ผลการวิเคราะห์ค่า E_1/E_2 เท่ากับ 84.6/85.5 ค่าดัชนีประสิทธิผล = 0.69 แสดงว่าผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนจากการพัฒนาเพิ่มขึ้น 0.69 หรือคิดเป็นร้อยละ 69 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมทำการปรับปรุงเพิ่มเติมแล้วนำไปทดสอบครั้งที่ 3 แบบภาคสนาม จำนวน 30 คน ผลการวิเคราะห์ค่า E_1/E_2 เท่ากับ 85.4/85.9

ค่าดัชนีประสิทธิผล = 0.73 แสดงว่าผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนจากการพัฒนาเพิ่มขึ้น 0.73 หรือคิดเป็นร้อยละ 73 ผลการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

5. การประเมินความเหมาะสมของโมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย = 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.54 องค์ประกอบที่มีระดับความเหมาะสมสูงสุด คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ค่าเฉลี่ย = 4.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.54 องค์ประกอบที่มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด คือ องค์ประกอบด้านบริบท (Context) ค่าเฉลี่ย = 4.33 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.56

6. การนำโมเดลไปทดลองใช้จริง โดยกลุ่มทดลอง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 5 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2563 โดยใช้เนื้อหาของกลุ่มการใช้โมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 ที่ได้ทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้นแล้ว เพื่อยืนยันประสิทธิผลของโมเดลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยทำการทดลอง ติดตามผลต่อเนื่อง 1 ปี การศึกษา แล้วนำคะแนนทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลผลการทดสอบก่อนและหลังการนำกลุ่มการใช้โมเดลไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาของกลุ่มทดลองที่เข้าโครงการ ค่าความน่าจะเป็น $p = .004$ ซึ่งน้อยกว่าค่าอัลฟา ผลการประเมินมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าโมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำมีผลทำให้ผู้บริหารมีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำเพิ่มมากขึ้น

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง โมเดลคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้มีประเด็นหลักที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความต้องการจำเป็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย และประเมินความต้องการจำเป็น ด้วยค่า $PNI_{modified}$ สอดคล้องกับ พิศสมัย อรทัย และศรีเวียงแก้ว เติงเกียรติตระกูล (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินการจัดการศึกษาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย และประเมินความต้องการจำเป็นด้วยค่า $PNI_{modified}$ ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการจำเป็นด้านการจัดการศึกษาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตที่ควรได้รับการพัฒนาเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ 1) การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก 2) ปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน 3) การบริหารจัดการ 4) การสนับสนุนทางวิชาการ 5) เนื้อหาหลักสูตร 6) การวัดและการประเมินผล 7) การพัฒนาส่วนบุคคลด้านทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 8) วิธีการจัดการเรียนการสอน 9) การสอนของอาจารย์ ที่สอดคล้องกับทองฟู สิริวงษ์ (2536, หน้า 32-33); ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2549, หน้า 41-44). กล่าวคือ การวิเคราะห์ความต้องการถือเป็นลำดับแรกในการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับรัตน ปฏิสันธิเจริญ (2555, หน้า 10) และยังสอดคล้องกับ กัญญามน อินหว่าง (2555) ที่กล่าวว่า การพัฒนาภาวะผู้นำมีความจำเป็นต้องก่อการอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุผลในด้านการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่งของสังคมโลก จึงจำเป็นต้องปรับแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ด้วยความต้องการพัฒนาภาวะผู้นำให้เป็นมืออาชีพในการบริหารและยกระดับความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารงานในปัจจุบัน เช่นเดียวกับกัญญามน อินหว่าง (2556) กล่าวคือ ผู้บริหารทุกระดับมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบงานและระบบคนจากการศึกษาวิจัย ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารทางวิชาการทั้งในประเทศไทยต่างประเทศ สรุปให้เห็นถึงลักษณะของผู้บริหารทางวิชาการต้องรับรูบทบาทการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในองค์กรที่จะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของคนเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การพัฒนาโมเดลคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 ดำเนินการพัฒนารอบแนวคิด 2 ขั้นตอนโดยขั้นตอนแรกใช้กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 5 คน ผลการสนทนากลุ่ม พบว่ามีความเห็นว่าการรอบแนวคิดการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 กรอบแนวคิด ประกอบด้วย หลักการ แนวคิดทฤษฎี สภาพแวดล้อมหรือบริบท ตัวแปรต้น ตัวแปรกลาง ผลลัพธ์ สอดคล้องกับ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2553) กล่าวคือ “วิธีระบบ” (System approach) เป็นการวางแผนพัฒนาใหม่ หรือปรับปรุงระบบที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นด้วยการกำหนด ปรัชญา ปณิธาน จุดมุ่งหมาย องค์ประกอบ ภาระหน้าที่ ความสัมพันธ์ ขั้นตอน ปัจจัยเกื้อหนุน และการประเมิน หรือการแก้ปัญหาที่เหมาะสม สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมหรือบริบทในการพัฒนาสถานศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ธีรศร เทียบปาน (2562, หน้า 67) องค์ประกอบของโมเดลประกอบด้วยหน่วยย่อยหรือองค์ประกอบที่เป็นอิสระแต่มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันมีจุดมุ่งหมายที่เด่นชัด ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์และผลย้อนกลับ กล่าวคือในการพัฒนานั้นจะต้องทราบบริบททั่วไปของภาวะสังคมเศรษฐกิจ บริบทภายในภายนอกขององค์กรที่ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานที่จัดอบรมพัฒนาด้วยรวมไปถึงผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา สภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาและสถานที่จัดอบรม จากนั้นองค์ประกอบด้านการจัดกระบวนการฝึกอบรมที่ได้จัดขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ทักษะ ความสามารถ เจตคติ และประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร กระบวนการฝึกอบรมประกอบด้วยกำหนดเป้าหมายเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง เนื่องจากได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ หรือช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การแสวงหาความรู้ คือ

ทักษะที่จะต้องอาศัยการเรียนรู้และวิธีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ช่วยทำให้เกิดแนวความคิดความเข้าใจที่ถูกต้องและกว้างขวางยิ่งขึ้นการแสวงหาความรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสติปัญญาและการฝึกฝนต่าง ๆ การใช้ประสบการณ์ตรงของตนเอง มารวมตัวกันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยความสมัครใจ เพื่อร่วมสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ สมควรนำออกมาแบ่งปันเป็นอย่างยิ่ง โดยก็ควรจะเป็นคนที่มีความรู้จากการปฏิบัติจริง และอยากจะมาแบ่งปัน และแลกเปลี่ยนความรู้ นั้น ด้วยความเต็มใจ

3. ผลการศึกษาประสิทธิภาพโมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามตอนล่างจังหวัดมหาสารคาม ส่งผลทำให้ประสิทธิภาพของการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำมีประสิทธิภาพ เพิ่มขึ้น ผลที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากโมเดลการพัฒนาที่พัฒนาขึ้นเป็นไปตามหลักการ แนวคิด และทฤษฎี การกำหนดองค์ประกอบและขั้นตอนการจัดกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มการกำหนดปัจจัยนำเข้าที่สอดคล้องกับบริบทสภาพแวดล้อมและขั้นตอนการจัดกิจกรรมการอบรมพัฒนา สอดคล้องกับแนวทางที่ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) ที่กล่าวว่า เมื่อผลิตสื่อหรือชุดการสอนขึ้นเป็นต้นแบบแล้วจึงต้องนำสื่อหรือชุดการสอนไปหาประสิทธิภาพตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้ทำการหาประสิทธิภาพ ตรวจสอบกระบวนการจัดกิจกรรมว่ามีกระบวนการใดที่เป็นอุปสรรคทำให้ผลไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด สัมภาษณ์ผู้เข้าอบรมทำการปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบและเพิ่มเติมส่วนประกอบที่จำเป็นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์เป็นไปตามเกณฑ์เช่นการเพิ่มเติมเอกสาร แหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ชุดวิชา เจริญผล (2560) ได้ทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ พบว่า ชุดการสอนวิทยาศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.43/80.44 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ชุดการสอนวิทยาศาสตร์ มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.70 นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดการสอนวิทยาศาสตร์ มีความคงทนในการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการทดสอบประสิทธิภาพแสดงให้เห็นว่าโมเดลการพัฒนา

คุณลักษณะผู้นำมีผลทำให้ผู้บริหารมีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ Bittel (1978, pp.1131) คือ ด้านปัจจัยแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า ปัจจัยด้านกระบวนการหรือระบบย่อย ด้านผลผลิตและด้านข้อมูลย้อนกลับ ผ่านการตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยเป็นอย่างดีทั้งด้านการใช้ภาษา ความถูกต้อง ความเหมาะสม สอดคล้องกับ ธนวัฒน์ ภิรมย์ไกรภักดิ์ (2558) ได้พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบแบ่งเป็น 3 ระยะ หลังจากเสร็จสิ้นการพัฒนาตลอด 4 สัปดาห์ ผลการประเมินหลังปฏิบัติการสูงกว่าผลการประเมินก่อนปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผู้วิจัยได้ทำการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้โมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาต้นศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งผลการวิเคราะห์มีความสอดคล้องกับแนวคิดของสมเกียรติ บุญรอด (2550) ที่ศึกษาการพัฒนาแบบพบว่ามีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมาก ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนารูปแบบที่เป็นระบบและการมองเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผู้ประเมินใช้ตัดสินคุณค่าของรูปแบบผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าประสิทธิผลในการพัฒนาผู้บริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดและเลือกสรรได้เพื่อให้เกิดความพร้อมต่อกระบวนการทำงาน สอดคล้องกับ อังค์วรา วงษ์รักษา และคณะ (2564). ได้ศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประเมินหลักสูตรการอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรีด้านความเหมาะสมของรูปแบบการประเมิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า และองค์ประกอบด้านผลกระทบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 ส่วนความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการประเมินไปใช้ก็มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากถึงมากที่สุดเช่นกัน โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเขียนรายงานการ

ประเมินหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ นภาพร ส่งแสง (2561) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการประยุกต์ใช้การติดตามและประเมินแบบมุ่งเน้นผลลัพธ์มีผลการประเมินคุณภาพรูปแบบด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้องในการนำรูปแบบการประเมินไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สุขญาศรีอริยะกุล (2558). ได้ศึกษาคุณลักษณะผู้นำกับคุณภาพชีวิตการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 พบว่าคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเรียงค่ามัธยฐานเลขคณิตจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ คุณลักษณะที่เกี่ยวกับงานคุณลักษณะทางกาย คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ คุณลักษณะทางภูมิหลังและสังคม คุณลักษณะทางสังคม และคุณลักษณะทางสติปัญญา ด้านการบริหารงานวิชาการ พบว่าเฉลี่ยรวมในรอบที่ 3 ค่ามัธยฐาน (Mdn.) = 3.85 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) = 0.75 ประกอบด้วยการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา หนังสือเรียนและแหล่งเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มาตรฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน การวัดผลประเมินผล การนิเทศการศึกษา การพัฒนาบุคลากรสู่การเป็นครูมืออาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ วิตะ ผลทอง. (2562, หน้า 67) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 พบว่าผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมบูรณาการการใช้หลักสูตรกับการดำเนินชีวิต หรือการบูรณาการด้านอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับการนำไปประยุกต์ใช้ในศตวรรษที่ 21 รวมถึงต้องส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันเช่น การใช้แพลตฟอร์มในการจัดการเรียนรู้และการบริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารงานสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่าเฉลี่ยรวมในรอบที่ 3 ค่ามัธยฐาน (Mdn.) = 4.08 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) = 0.68 ประกอบด้วยด้านการบริหารหลักสูตร

สถานศึกษา โดยโรงเรียนมีหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีการนำหลักสูตรไปใช้ การนำหลักสูตรไปใช้จะต้องทำความเข้าใจกับวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มีการสร้างการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรโดยแนวทางการบริหารเพื่อความปลอดภัย เช่นการเรียนรูปแบบโครงงาน ส่งเสริม กำกับดูแลให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกการคิดเชิงลึกในความหมายของสิ่งที่สอน สรุป และฝึกแนวทางแก้ปัญหา มีระบบกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพที่เน้นคุณภาพผู้เรียนด้านต่าง ๆ ชัดเจน ส่งเสริมการผลิต การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและพัฒนานวัตกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้สอนและออกแบบการเรียนรู้ที่ไม่ยากหรือง่ายเกินไป มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายในรายวิชาใหม่ ๆ สอดคล้องกับ สมหวัง ว่องไวไพศาล (2560, หน้า 58) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในศตวรรษที่ 21 พบว่า 1) โรงเรียนมีการดำเนินการที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการราชการ โดยมีการกำหนดเป้าหมาย ผู้รับผิดชอบและมอบหมายงานอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม 2) โรงเรียนมีการจัดระบบการบริหารจัดการโรงเรียนมีแผนยุทธศาสตร์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ไขปัญหา 3) โรงเรียนมีการนำผลการประเมินที่ผ่านมามาศึกษาวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ (Identity) จุดเน้น (Reorientation) ของโรงเรียนเพื่อรองรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 4) โรงเรียนมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าในการบริหารจัดการระบบการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกมีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาบุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันในทุกขั้นตอน ด้านทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยโรงเรียนมีการกำหนดนโยบายและส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาโดยผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความสนับสนุนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนให้สอดคล้องกับกรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านคุณภาพคนและการเรียนรู้ที่แข่งขันได้ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์มีระบบการวางแผนที่เป็นรูปธรรมโดยการ

วิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อศึกษาปัญหาความต้องการ จุดอ่อน จุดแข็ง วิฤตต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งทรัพยากรที่จำเป็นสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับกรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะจากผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการมีส่วนร่วมสูง เพื่อการพัฒนาคุณภาพและสนองกลยุทธ์ของโรงเรียน มีการจัดระบบการจัดการความรู้และการวิเคราะห์องค์ความรู้ มีระบบการประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและมีการวิจัยที่มีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกรอบความคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากร โดยมีการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด มีระบบและกลไกในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาในทุกกิจกรรม มีเป้าหมายการพัฒนาด้านการบริหารองค์กรและการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศและบริหารมุ่งสู่ความสำเร็จทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลวิจัยไปใช้การพัฒนา

โมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าโมเดลการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาด้านศตวรรษที่ 21 ผลการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากและมากที่สุดทุกองค์ประกอบแต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบย่อยพบว่าเนื้อหาการฝึกอบรมด้านคุณลักษณะด้านสังคมตัวบ่งชี้การทำงานที่ใช้อำนาจสั่งการต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารต้องยึดหลักการมีส่วนร่วม การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ใช่เรื่องเสียหายแต่จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการทำงานให้สำเร็จ ผู้บริหารต้องได้รับการส่งเสริมในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้สามารถบริหารจัดการกับความรู้สึกเพื่อสร้างสมดุลด้วยพฤติกรรมแบบผู้มีสติสัมปชัญญะ พยายามทำในสิ่งที่ตนเองไม่คุ้นเคยเมื่อเห็นว่ามิมีประโยชน์ต่อผู้เรียน

บุคลากร สถานศึกษาและชุมชน มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา คุณลักษณะด้านการจูงใจ (Motivation features) ผู้บริหารต้องได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะด้านการจูงใจ การให้ความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาครู เพื่อเพิ่มศักยภาพ สร้างขวัญกำลังใจ โดยการกล่าวยกย่องชมเชยอย่างจริงใจ ทั้งนี้สถานศึกษาจะขับเคลื่อนได้ครูในองค์กรต้องมีคุณภาพหากครูได้รับการดูแลเอาใจใส่ที่ดีจากผู้บริหารได้รับการยอมรับรู้สึกว่ามีคุณค่าต่อองค์กร ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาต่อไปด้วย หน่วยงานต้นสังกัดสามารถพัฒนาผู้บริหารโดยกำหนดกรอบเวลาตามงบประมาณ การดำเนินการและความเหมาะสมด้านอื่น ๆ โดยสามารถประยุกต์กิจกรรมเสริมตามที่แนะนำไว้ในคู่มือการใช้

1.2 ขั้นตอนกระบวนการในการจัดกิจกรรม หน่วยงานที่จัดอบรมไม่ควรละเลยขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อประสิทธิภาพในการพัฒนา ผู้เข้าอบรมควรตั้งใจอย่างจริงจัง รับข้อแนะนำจากวิทยากร ผู้บังคับบัญชา แล้วนำมาพัฒนาตามข้อแนะนำนั้น

1.3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำหลักสูตรการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นหลักสูตรการพัฒนาที่ก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการและผู้อำนวยการสถานศึกษาและหน่วยงานที่จัดอบรมจะต้องศึกษาคู่มือโมเดลการพัฒนาอย่างละเอียดทุกขั้นตอน เน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้ประเมินความต้องการจำเป็นเฉพาะการจัดลำดับความสำคัญและขั้นตอนของการระบุความต้องการจำเป็น ในการวิจัยครั้งต่อไปต้องครอบคลุมถึงกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ ที่ศึกษาหาสาเหตุและวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อให้ได้วิธีการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมที่สุด รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อคุณลักษณะผู้นำทางวิชาการในการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 แตกต่างกัน เช่น ขนาดสถานศึกษา ระดับการรับรู้และประสบการณ์ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นที่ได้จากการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้

2.2 ขั้นตอนการวิจัยในระยะที่ 2 การพัฒนาโมเดล ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดด้วยการประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

จำนวน 5 คน ทำให้ได้องค์ประกอบที่สอดคล้องและครอบคลุมกับวัตถุประสงค์งานวิจัย ขั้นตอนการสำรวจค้นหามาจากผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคเดลฟายทั้ง 18 คน จึงมีระดับค้นหามาที่เหมาะสมภายในรอบที่ 3 สมควรยุติการวิจัยในรอบที่ 4 เนื่องจากระดับค้นหามาที่ที่เหมาะสมลดลงไม่ถึงร้อยละ 15 ข้อมูลที่ได้เพิ่มไม่คุ้มกับความพยายามในการดำเนินการ ข้อเสนอแนะอีกประการคือหลังจากกำหนดคุณสมบัติตามเงื่อนไขแล้วก็ต้องตัดสินใจเรื่องขนาดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ได้ขนาดของกลุ่มที่เพียงพอโดยคำนึงการลดลงของความคลาดเคลื่อนครั้งที่เมื่อผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนเป็นต้นไป ให้ขนาดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเป็นจำนวนคี่ เนื่องจากจะมีความสะดวกในการวิเคราะห์ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เช่น 17 คน หรือ 19 คน หรือ 21 คน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กมล รอดคล้าย. (2559). *สภาการศึกษาเสวนา (OEC Forum) ครั้งที่ 1*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2562 จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/OECForum-01.pdf>.
- กัญญาณ อินหวาง. (2555). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาองค์กร*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2562. จาก <http://www.thaihealth.or.th/blog/23056>.
- กัญญาณ อินหวาง. (2556). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารวิชาการของผู้บริหารระดับคณะวิชาในมหาวิทยาลัยเอกชน. *วารสารวิชาการราชภัฏตะวันตก*. 7 (2), หน้า 5-17.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2553). *การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน*. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์. 5,3: 7 – 20.
- _____. (2556). *คู่มืออบรมปฏิบัติการบูรณาการใช้คอมพิวเตอร์พกพา*. กรุงเทพฯ: สำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ชุตินา เจริญผล. (2560). *การพัฒนาชุดการสอนวิทยาศาสตร์เรื่องการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร
- มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ณรงค์กร มโนจันทร์เพ็ญ. (2562). *ผลประเมิน PISA 2018: คะแนนนักเรียนไทยอยู่จุดไหนในเวทีนานาชาติ*. [ออนไลน์]. จาก <https://thestandard.co/pisa-2018-2/>.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2549). *Smarter meeting: เทคนิคการประชุมเหนือชั้น*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- ทองฟู สิริวงษ์. (2536). *การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนวัฒน์ ภิรมย์ไกรภักดิ์. (2558). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ธริตร เทียบปาน. (2562). *การพัฒนา รูปแบบการบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โรงเรียน การกุศล ของ วัด ใน พระพุทธศาสนา ในเขต จังหวัด ภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา.
- นภาพร ส่งแสง. (2561, กันยายน - ธันวาคม). การพัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยการประยุกต์ใช้การติดตามและประเมินแบบมุ่งเน้นผลลัพธ์. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*. 12(3).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พรนค์พิเชฐ แห่งหน. (2560, มกราคม-เมษายน). *การจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยรุ่นใหม่ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี*. Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts). 10(1).
- พิศสมัย อรทัย และศรีเวียงแก้ว เต็งเกียรติตระกูล. (2555, กรกฎาคม-กันยายน). การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินการจัดการศึกษาของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต. *วารสารสภาการพยาบาล*. 27(3).

- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2560). *โรงเรียน 4.0 โรงเรียนผลิตภาพ*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- รัตนา ปฏิสนธิเจริญ. (2555). *การศึกษาความต้องการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิชัย เทียนถาวร. (2562). *คนรุ่นใหม่กับพัฒนาการเมือง*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2562 จาก https://www.matichon.co.th/article/news_1375571.
- วิตะ ผลทอง. (2562). *ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สมหวัง ว่องไวไพศาล. (2560). *การบริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในศตวรรษที่ 21*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมเกียรติ บุญรอด. (2550). *การพัฒนารูปแบบการประเมินการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา*. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สสวท. (2562). *ผลการสอบ PISA 2018*. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2562 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/keywords/results/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). *กำหนดแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2562 จาก <https://www.edupru.com/eu/21st/st-010.pdf>.
- _____. (2557). *รายงานการวิจัยและพัฒนา เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สุชญา ศรีอริยะกุล. (2558). *คุณลักษณะผู้นำกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้บริหารสถานศึกษา*. ปรินญาณิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2558). *ประเทศไทย 4.0 ผลึกความคิดฐานเศรษฐกิจ*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 8 ตุลาคม 2562 จาก www.thansettakij.com.
- อังก์วรา วงษ์รักษาและคณะ. (2564, มกราคม - เมษายน). *ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประเมินหลักสูตรการอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี: การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด*. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. 13(1).
- อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2550). *โครงการวิจัยเพื่อจัดทำแผนที่เดินทางตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง*. สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.).
- Bittel, L. R. (1978). *Encyclopedia of Profession Management*. New York: McGraw-Hill.